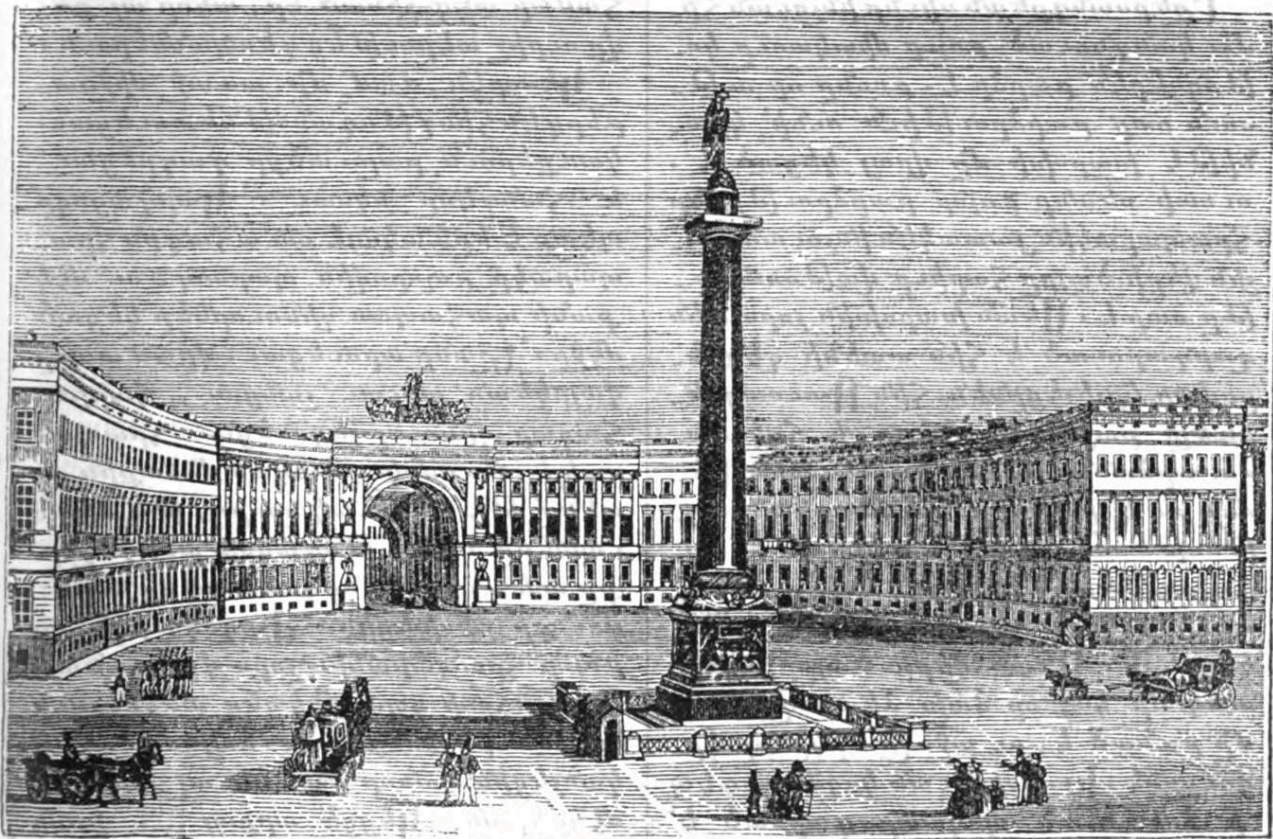

երկիրը հրաւիրեց, և հրաման տուաւ որ իրեն բռնկուածիւնը ուղածին պէս բանեցընէ հոնտեղը . Հասնէման շատ շնորհակալութեամբ Վէօթէն գնաց . հոն ամէն ջանքով իրեն գիւտը կատարեւագործել սկսաւ, ետքը 1835ին Փարիզ քաջուեցաւ, գիտնալով որ ուրիշ նորեւութք սովորութիւններուն պէս իր նորահնար բժշկութեանն ալ ծաղկեցընողը գաղղիացիք կրնան ըլլալ . և իր կենացը վերջի ութը տարին բաւական միութարուեցաւ, տեսնելով որ վախճանին

հասնելու պէս է . վասն զի գաղղիացիք՝ աս նոր բան է ըսելով սկսան տաք տաք աս ոճին ետեէն ըլլալ . ուրիշ աղգեր ալ աս Վաղղիայի նորեւութք է ըսելով՝ սորվող սորվողի եղան, ու հիմա ամէն տեղ բանեցընող շատ կայ : Սենք մեր կողմանէ ամենեւին երաշխաւոր չըլլալով աս նմանաբուժութեան օգտակար կամ անօգուտ բան ըլլալուն, այսչափս իբրեւ պարզ հետաքրքրական տեղեկութիւն մը գրինք հոս :

ԱՇԽԱՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԼՂԵԴԱՆԴՐԵԱՆ ՍԻՒՆ :

ՀԻՄԱԿՈՒԱՆ Ռուսաց կայսրը՝ Նիկողայոս 1825էն ՚ի վեր, որ ԼՂԵԴՍԱՆԴՐԵ կայսեր մեռած տարին էր, ուղեց իր եղբորը յիշատակ մը կանգնել ձմեռուան պալատին հրապարակը, որ Բեթրօլերկի էն երեւելի հրապարակներուն մէկն է : Սոնֆէ-

ռան՝ անուանով գաղղիացի ճարտարագետը առաջարկեց կայսեր որ աս յիշատակը հին ատենի կոթողներուն և սիւներուն ձեւովը կրնայ ըլլալ . ահագին մեծութեամբ կրանիթ քար

1 Montferrand.

մը կայ ըսաւ Փիթերլաքս անունով քարահատին մէջ՝ Ֆինլանտիայի ծովեզերքէն հարիւր ոտք հեռու : Ըսքանիս համար ընտրուած միակտուր քարին բունը 98 ոտք երկայնութիւն ունէր, և հասարակ հաստութիւնն ալ 22 ոտք, ու գրեթէ ինը միլիոն հինգ հարիւր եօթանասունուվեց հազար լիպրէ կրկնէր : Ըսքարը իրեք կողմէն փորելով կտրելու հանելու համար՝ վեց հարիւր գործաւոր անդադար բանեցան երկու տարի չափ. վերջապէս 1831ին, սեպտեմբերի 19ին ան ահագին քարը մասնաւոր անոր համար շինուած նաւու մէջ դրին ու բերին Լեթրպուրկ :

Եղբսանգրեան սիւնը ինչուան հիմա կանգնուած բոլոր միակտուր կոթողներէն բարձր է. բունը որ ութսուն ոտք բարձրութիւն ունի՝ կրանիթէ խարսխի մը վրայ կեցած է. ուստի սեանը բոլոր բարձրութիւնը հրապարակին յատակէն ինչուան խաւին վերի ծայրը հարիւր վաթսուն ութ ոտք է : Սեան խարսխին չորս դին զարդարուած է հին ատենի զէնքերով որ կրօնեցւորներն հին Սուսաց երեւելի քաջութիւնները, և հսկայաձև արձաններով որ կրցուցւորներն՝ Լեմեն ու Սիսթուլա գետերը, և յաղթութեան, խաղաղութեան, արդարութեան, գթութեան, իմաստութեան և աւատութեան պատկերները : Սեան վերի ծայրը հրեշտակ մը կայ որ ձախ ձեռքովը խաչ մը բռնած է, ու աջովը երկինքը կրցուցւորէ : Խարսխին ան կողմն որ դէպի ձմեռուան պալատը դարձած է՝ աս գրուածը կայ ռուսերէն .

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻ ԱՌԱՋՆՈՅ

ԸՆՈՐՀԱՊԱՐՏՆ ԹՈՒՍԻԱ :

Ըս խարսխը և ասոր պատուանդանը, նմանապէս սեան գլուխն ու պսակը պղնձով պատած է :

Ըս սեան կանգնուելուն նաւակատիքը եղաւ 1834ին, սեպտեմբերի 11ին, Սուսաց Եղբսանգր Լեւսքի ըսուած սրբոյն տօնին օրը, ու քաղ-

քին ամէն փողոցներէն և հեռու տեղերէն անթիւ անհամար մարդիկ՝ որը կառքով որը ոտքով սկսան հրապարակը վազել : Սեանը պղնձէ խարսխին չորս կողմը կարմիր դրօշակներ բացած ու բոլորոսկի պսակներով զարդարած էր. անոնց ծայրերը նիզակներու վրայ հաստատուած, նիզակներուն գլուխն ալ ոսկէզօծ արծիւներ կային : Եւ ապաւորական պալատին կողմը նայող երեսին դիմացը՝ պալատին կպած բարձր տեղ մը շինուած էր շատ փառաւոր. պսիկայ ալ իրեք բաժնուած. մէջտեղը կայսրուհիին ու իրեն պալատականներուն համար էր, անոր քովը եկեղեցականներուն համար տեղ շինած էր, անոր ալ քովը ուրիշ տէրութեց դեսպաններուն :

Լէսօրէն ժամ մը առաջ միջնաբերդէն հինգ թնդանօթնետուեցաւ. կառքերուն քալուածքը դադրեցաւ, և հանդէսը սկսաւ : Կարգացողը պէտք է երեւակայէ ան ահագին հրապարակը բոլորովին պարապ, ու մէկ քանի պահապան զինուորներ կեցած մէջը : Եւ շանը տրուեցաւ. վրան տասը վայրկեան անցաւ չանցաւ, հարիւր հազար զինուոր լեցուեցաւ հրապարակը. ան յանկարծական մուտքին ատենը՝ թէ հետեւակ զօրք, թէ ձիաւորները և թէ թնդանօթաձիգ զօրքը ամենեւին իրենց կանոնաւոր շարժմունքը չփոխեցին : Եւ զոյգովորդն որ բոլոր հրապարակին չորս դին բռնած էր, այնչափ զօրք մէկտեղ տեսնելուն պէս ուրախութեան ձայնով ուռաւ կանչեցին. անոր ետեւէն ալ ամէնքը մէկբերան «Վեցէ արքայ» . վասն զի ան միջոցին Սիկողայոս կայսրը եկաւ մտաւ հրապարակը, հետն ալ իր Սիքայէլ եղբայրը, Բրուսիայի թագաւորին որդին Վուլիէլմոս, Սիթկէնշթէյն ու Փապլեիչ մեծ սպարապետները. և ասոնց հետ զօրքին բարեւ առնելէն ետեւ, զնաց սիւնին քովը մօտեցաւ՝ դէպի հրապարակին մէջտեղը : Եւ այն ատենը եկեղեցականները պալատին քովի բարձր

տեղէն ահեղ ձայնով մը սկսան երգել Օչեղ Լսողութեամբ գոհաբանեմք երգը, և բոլոր ժողովուրդն ու զօրքերը լռութեամբ ու հանդարտութեամբ մտիկ ըրին. աս լռութիւնը այնչափ էր որ ոչ միայն երգածնին կը լռուէր, այլ նաև քահանայից կարդացած աղօթքները որոշ կը հասկըցուէին: Երկու շաբաթ կայսրը որ ոտքի վրայ կեցած աստուածային պաշտամունքը կը լսէր՝ յանկարծ ծունկի վրայ եկաւ, մէկէն ան հարկւր հազարն ալ նոյնպէս ըրին. և մարդ չկրնար հասկըցընել թէ ինչ վսեմ տպաւորութիւն ըրաւ ամէնուն վրայ ան հանդիսաւոր աղաչանքը, ան լռութիւնը, այնչափ ժողովուրդեան ու զօրքին ծունկի վրայ զԼսողութեամբ աղաչելը, և մեռնող կայսեր յիշատակը որ դեռ ամէնուն աչքին առջևն էր, ու ամէնուն սիրելի: Ելլալն ալ երբոր կայսրը գլուխը ծածկեց, նորէն ձի հեծաւ ու դարձաւ դէպ ի սիւնը, նշան մը տուածին պէս հինգ հարկւր թնդանութեամբ նետուեցաւ. ան ձայնին հետ նորէն բոլոր ժողովուրդը սկսան ռուս կանչել, թմբուկները զարնել, երաժիշտները իրենց բովանդակ ուժը թափել, և ամէն տեսակ ուրախութեամբ ձայներ բոլոր քաղաքը թռնդացուցին: Եւ միջոցին խորսխին քովի դրօշակները յանկարծ կարծես թէ իրենք իրենցմէ վար իջան ամփոփուեցան, և արծիւները սիւնին երկրպագութիւն ընելու պէս ծռեցան ու ան երևոյթ եղան: Եւ նորէն առջի ուրախութեան երգերը, և թնդանութեան ձայներ լսուեցան. անկէ ետքը եկեղեցականք փառաւոր զգեստներով ու գեղեցիկ իսաղմառներով զօրքերուն հետ մէկտեղ ծանր ծանր քալելով եկան սեանը չորս կողմը պտըտեցան և օրհնեցին. քանի մը քայլ անոնց ետեւէն եկաւ անցաւ կայսրուհին՝ պալատի կանանց հետ, անոնց ետեւէն ալ մեծամեծներն ու ազնուականները. ասանկով լըմնցաւ ան մեծ հանդէսը, որուն նմանը քիչ անգամ տեսնուած է աշխարհքիս վրայ:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Տաղերգութիւն ի մէջ Սիւրբ Լսողութեամբ:

() ԲԱԳՐԻՍ 7 թուին մէջ մեր երջանիկ նախահօրը ներբողին սկիզբը դնելէն ետեւ, հոս մնացած կտորը դրնենք քաղելով: Բանաստեղծը առջի յօդուածին ետեւէն հայաստանի ուրիշ պարծանքներն ալ քերթողական ոճով կը համառօտէ. այսինքն մեր ազգին լուսաւորութիւնը, մեծին՝ Երեսիս արդիւնքը, սրբոց թարգմանչաց ժամանակը, և այլն, ու կը պարէ:

Ո՛վ աշգի սիրելուն, ցանգապատ, զարդարուն, Տընկեցար յերևան աշխարհի, ոչ յանկիւն: Տէր, ըզմէ քակեցեր զցանգ նորա ձողաբարձ, Եւ ընդա կը թեցին անցաւորք աշխարհաց: Վա՛հ, խոզից անտառաց առաթուր նա հարաւ, Երէոց վայրենեաց ի յարօտ կարգեցաւ: Այսպէս տուն և դարաստ գիւցաղանց երամին Քակեցաւ, և թորգոմ արտասուեաց ընդ Հայկին: Եւ որպէս յանկարծոյն ի տաճար գեղապանծ Շանթ հրացան բարկութե հոսեցէ ի բարձանց, Անդ մարդակէ հաստարունք և պըրակէ գեղեցիկ, Եւ որմունք և պահանգք հրաբորբոք, և տանիք, Կահէ չքնաղք զերթ գերբուկէ կուտեցին ի յաճին, Ահաբէկ խուճապեալքն ողբ առցեն և ճրչեն, Սոյնգունակ հարուածեւ շտուն Հայկայ գիւցաղին, Ահ, ի սպառ իրրթնացաւ, հեռքն անգամ չերկին: Կամ որպէս ճարակեալ ախտ ի մեծ գերդաստան, Ախա, սարսափ երկրածնաց, ախտ զըժար կուրուե, Անդ հարսունք և փեսայք, ծերք, սըղայք բազմահոյլ Բարեւոյ խորհափեն իբր ի ցայգ աննըշոյլ: Սուգ և մութն համակեալ ընդ որմունն տաճարին, Ձեռն ի ծնօտ գերարտօսը յորդ հեղուն ի յարկին, Ձայն յողորմայր ընդ այր կողովողին, ո՛ր է լոյս: Այսպէս ազգն իմ նըստէր լալագին և անյոյս... Գութն հարաւ Արարին. «Մինչև ցերթ այդ խաւար թախծութե պաշարէ զԱրամեանն ըզգաւառ:» Ձայն հնչեաց աստուածեան, «Հապա լոյս եղիցի.» Եւ եղև լոյս արհի ՄԽԻԹԱՐՍ արփենի: Իբր ուղէչ բաշտառունկ ի գրախտէն Սեբաստեան, Այն ըզսա Տերունուն մըշակեաց հրաշալան: Օգ սորա շնչելի, սիւգ գրախտին երկնաւոր: Զուր սորայն ուռցիչ ցօղ հոգւոյն արփաւոր: Արմն յերկիր հաստամուր, բունն աճեւ տարադէմ, Եւ դիտակ իւր ոստոց ծածկի յամպ երկնաճեմ: Ըզլերինս բարձրայօնս բաժնեկեաց հովանին: Եւ ըզմայրսն Աստուծոյ բարունակէ ծածկեցին: Զի մինչ չև սա եղեալ՝ ծանուցաւ յԱրարչէ: Այն ինչ մօր շնչեալ զօգ՝ ընտրեցաւ յարգանգէ: Փորձեցաւ բազմադէմ ելանել ձոյլ ընտիր, Բողոքատանը վըշտտես միշտ կենեք խաչակիր:...